

Anna's Tuin & Ruigte

Permacultuur, living lab en groene ontmoetingsplek in een stedelijke omgeving

↑ De tuin bij zonsopkomst

AUTEURS MARLEEN FELDBRUGGE, FLEUR JAGER,
ESTHER KROP, FERDINAND KUURMAN
FOTO'S FLEUR JAGER EN ANNA'S TUIN & RUIGTE

Hoe is het project ontstaan?

Marleen (voormalig projectcoördinator en ecooog): Gemeente Amsterdam zocht een nieuwe bestemming voor het moerassige rietlandje aan de rand van het Amsterdam Science Park. Een groepje biologiestudenten van de Universiteit van Amsterdam bedacht een plan om een permacultuurproject te starten, waar mensen elkaar kunnen ontmoeten in het groen en via educatie en onderzoek met duurzame landbouw bezig zijn. De gemeente gaf groen licht en Stichting Anna's Tuin & Ruigte werd in het leven geroepen.

Wat is het voor project?

Ferdinand (actief vrijwilliger): Anna's Tuin & Ruigte is ruim één hectare groen in een dichtbebouwde stedelijke omgeving, die permanent toegankelijk is. Het mooie van het project is dat er een kruisbestuiving plaatsvindt tussen allerlei gebruikers van de tuin en de diverse activiteiten.

Fleur (huidige project- en tuincoördinator): We hebben aandacht voor het ontwikkelen van een biodivers gebied, het vergroten van sociale betrokkenheid, duurzame voedselproductie, educatie en onderzoek.

Buurtbewoners wandelen door de tuin, brengen gft-afval langs, plukken bramen en frambozen langs het pad en ontmoeten elkaar op een van de zelfgemaakte bankjes. Voor wetenschappers en studenten die in het Amsterdam Science Park werken en studeren, is de tuin niet alleen een fijne pauzeplek, maar ook een lokale proeftuin voor onderzoek. Het hart van het project wordt gevormd door een grote groep enthousiaste vrijwilligers. *Ferdinand:* De groep vrijwilligers bestaat uit een mix van allerlei mensen; van twintig- tot zeventigjarigen, van (internationale) studenten tot buurtbewoners, van experts tot mensen die voor het eerst met hun handen in de klei zitten. Sommigen komen af en toe langs, anderen zijn al jaren iedere week actief. Samen met de tuincoördinator onderhouden en ontwikkelen we de moestuin, het voedselbos en de ruigte. We experimenteren met polycultuurbedden en we hebben veldjes met meerjarige groenten, zoals rabarber en asperges. Ook zijn er wilgengrienden voor houtproductie aangelegd. *Esther (medewerker communicatie en vrijwilliger):* Om de week gaan we met de studiegroep aan de slag met een permacultuurthema. Laatst hebben we veel geleerd over voedselbossen tijdens cursusdagen van Jelle Fekkes en Wouter van Eck. We hebben daarnaast een educatief programma met rondleidingen en workshops. Afgelopen zomer konden mensen in Anna's Tuin natuurlijke zeep maken, verven met planten, composteren, wildplukken en leren hoe je een leemoven bouwt. Ook waren er permacultuurtours.

Hoe verliep het ontwerpproces?

Marleen: Het is een doorlopend proces. Het eerste permacultuurontwerp is gemaakt door João Lotufo met een groepje medestudenten van de Universiteit van Wageningen. Toen João later tuincoördinator werd, heeft hij samen met de vrijwilligers veel van dit ontwerp gerealiseerd.

Fleur: We hebben ook werkgroepen opgezet, zoals een voedselbos- en constructiegroep, waarmee we het tuinontwerp aanpassen en nieuwe projecten starten.

Het voedselbos hebben we in fasen ontworpen en aangeplant. Een deel heeft een 'romantisch' ontwerp en een ander deel is meer in rechte lijnen aangeplant omdat het op productie is gericht. Nu het voedselbos groeit, komen we tot nieuwe inzichten. Eerst teelden we eenjarige tussen de bomenrijen, maar het oogsten van gewassen als de aardappel kan een verstoring effect hebben op de bosbodem. Daarom planten we nu een kruidlaag aan met meerjarige als eeuwig moes, kardoem en zeekool.

Is er een zone 5?

Ferdinand: Jazeker, we hebben een zone 5, dit is de ruigte en tevens stiltegebied. Ongeveer 30% van het totale oppervlak van het gebied is zone 5, waar we niet of zo weinig mogelijk komen.

Fleur: De ruigte is een fijne plek voor wilde planten en dieren die er voedsel, schuilplekken en nestgelegenheden vinden. Voor de moestuin en het voedselbos is het nuttig dat de omliggende ruigte predatoren en bestuivers aantrekt.

Helaas is de ruigte door een overdaad aan stikstof wel erg aan het 'verbramen'. Inmiddels overwegen we om in te grijpen en op een aantal plekken de bramen gefaseerd weg te halen. Door daar een windhaag aan te leggen met verschillende soorten struiken, zoals de meidoorn en de sleedoorn, hopen we de diversiteit te verhogen. De windhaag werkt ook als een buffer die geluid en vervuiling kan tegenhouden.

Wat zijn de kenmerken van de locatie?

Marleen: Het gebied ligt vijf meter onder zeeniveau! Ooit was het de bodem van het Diemermeer. In 1629 is het meer drooggelegd

en vanaf die tijd werd de vruchtbare bodem gebruikt om op te boeren. In de 19e eeuw was Anna van den Broecke boerin in dit gebied. Ons project is naar haar vernoemd: Anna's Tuin & Ruigte. **Ferdinand:** De bodem bestaat uit klei met daaronder veengrond. Toen we net begonnen, was de grond keihard. We hebben zwarte mosterd gezaaid als groenbemester en veel houtsnippers aangebracht. Planten als zuring en smeerwortel helpen ook met verbetering van de bodem. Opvallend is de vrij hoge grondwaterstand van rond de 40 cm.

Esther: De meeste fruitbomen uit de Rosaceae-familie (appel, peer, pruim, kers, mispel en dergelijke) kunnen daar gelukkig goed mee overweg, omdat ze vlak wortelen. Er stonden al een paar grote wilgen in het gebied en we hebben ook nog een heleboel extra wilgen geplant. Dit zijn heel nuttige, multifunctionele bomen!

Naast de tuin bevindt zich de grootste concentratie van universitair bètaonderwijs en onderzoek in Nederland. In het gebied staan ook twee datacenters, bedrijfspanden, meerdere studentenflats en grote woontorens. Anna's Tuin & Ruigte functioneert tussen deze gebouwen als groene corridor.

Hoe werkt de organisatie?

Fleur: Anna's Tuin & Ruigte is een stichting. De organisatie bestaat uit een bestuur, een project- en tuincoördinator en een medewerker communicatie. Daarnaast zijn er ruim veertig gemotiveerde vrijwilligers actief.

Wat maakt het project tot een permacultuurproject?

Esther: Alles wat we doen bekijken we door de bril van permacultuur. Een praktisch voorbeeld: we wilden ons compoststelsel uitbreiden en we twijfelden of we hiervoor luxe composttrommels van 400 liter zouden aanschaffen. Uiteindelijk besloten we de nieuwe compostbakken zelf te bouwen van tweedehands pallets. Het is niet altijd nodig om iets nieuws te kopen, als je werkt vanuit *rethink, refuse, reduce, reuse, repair and recycle*. Je komt vaak een heel eind met eenvoudige middelen en wat er in je omgeving te vinden is.

↑ Grote Kaardebol met hommels

↑ Plattegrond Anna's Tuin & Ruigte 2021

↑ Ingang van het voedselbos

↑ Rabarber oogsten

↑ Een werkdag in het jonge voedselbos (2019)

↑ Samen oogsten, koken en eten

Welke uitdagingen zijn er geweest?

Marleen: In het begin was een van de grootste uitdagingen het plannen maken met een groep, waarbij niet iedereen er hetzelfde over dacht. Het was ook moeilijk om te bepalen welke richting we op wilden. Ook de financiering is ieder elk jaar weer even spannend: krijgen we voldoende subsidie om dit project draaiende te houden?

Fleur: Ieder jaar hebben we nieuwe uitdagingen. In de zomer van 2020 hadden we last van vandalisme en inbraken. In 2021 zaten er plotseling veel naaktslakken in de moestuin. Geheel volgens de permacultuurprincipes gaan we dan eerst observeren en grijpen we niet (direct) in. Als je geduld hebt en het niet erg vindt dat een deel van je groentes wordt opgegeten, komen er uiteindelijk predatoren om je te helpen met de 'plaag'. We hebben dit zelf ondervonden.

Wat zou je een volgende keer anders doen?

Ferdinand: Het mooie is dat alles een leerproces is. Het is *learning by doing*. Niet alles gaat meteen goed. Soms moet het eerst fout gaan, voordat je ontdekt hoe het anders kan. Er is veel ruimte om te experimenteren.

Wat zijn de plannen voor de toekomst?

Fleur: We hebben nieuwe projecten in de planning staan. Zo willen we de kas, een geodetische koepel, die echt aan vervanging toe is, groter herbouwen met zoveel mogelijk gebruikt materiaal. En we zijn bezig met een uitbreiding van het voedselbos. We zien een toenemende interesse in permacultuur en krijgen hier veel vragen over. Anna's Tuin & Ruigte zou graag een centrale plek worden in Amsterdam, waar je kunt kennismaken met permacultuur via allerlei activiteiten.

Informatie over het project:

Naam van het project: Anna's Tuin & Ruigte

Locatie: Science Park 904, 1098 XH Amsterdam

Grootte: 1,1 hectare

Grondsoort tuin: klei met daaronder veengrond

Sinds: mei 2017

Ontwerpers: het eerste projectontwerp is gemaakt door studenten Milan, Myrte, Jeroen en docent Joris van de UvA, en het permacultuurontwerp is gemaakt door João en medestudenten van de WUR (Wageningen University & Research)

www.annastuinenruigte.nl